

ბუღალტრული ბალანსის ანალიზის აქტუალური საკითხები (სს „თელასის“ მაგალითზე)

მაისურაძე მარინა

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი
თსუ-ის ასოცირებული პროფესორი

ვარდიაშვილი მარიამ

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი
თსუ-ის ასოცირებული პროფესორი

საქართველოში, საბუღალტრო აღრიცხვის სფეროში განხორციელებული რეფორმა, რომელიც მიზნად ისახავს ფინანსური ანგარიშგების მომზადებას ფასების მიხედვით და მის საჯაროდ გამოქვეყნებას, ანალიტიკოსებს მისცემს ფინანსური ანალიზის ჩატარების საშუალებას, რაც, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს ინფორმაციის გამჭვირვალობას და ბიზნესის მეცნიერული კვლევების განვითარებას.

ფინანსური ანგარიშგებისადმი ახალი მოთხოვნები, რომელიც განპირობებულია საქართველოს საერთაშორისო ეკონომიკურ სისტემაში ინტეგრაციით, გულისხმობს საწარმოთა ფინანსური ანგარიშგების მომზადების და ფინანსური მდგომარეობის შეფასების ერთიანი მეთოდოლოგიის ჩამოყალიბებას.

სტატიის მიზანია სს „თელასის“ ფინანსური მდგომარეობის ანგარიშგების (ბალანსის) მაგალითზე კოეფიციენტების ანალიზი და საანალიზო საწარმოს ფინანსური სტაბილურობის ხარისხის შეფასება.

სტატიაში, საანალიზო საწარმოს მაგალითზე, განხილულია ბალანსის ანალიზის თეორიული და პრაქტიკული საკითხები, გადმოცემულია ბალანსის კოეფიციენტების ანალიზური მნიშვნელობა, აგრეთვე ფინანსური მაჩვენებლების ანალიზის შედეგები და გაკეთებულია შესაბამისი დასკვნები.

საკვანძო სიტყვები: ბუღალტრული ბალანსი, ვერტიკალური ანალიზი, კოეფიციენტების ანალიზი, ფინანსური სტაბილურობა.

საწარმოს ბალანსის ანალიზი საკმაოდ შრომატევადი პროცესია, რომლის დროსაც, პირველ რიგში, უნდა მოხდეს ფინანსური ანგარიშგების წინასწარი შეფასება, კერძოდ, უნდა დადგინდეს და შეფასდეს:

1. საწარმოს არადაამაკმაყოფილებელი საქმიანობა საანგარიშო პერიოდში და შედეგად წარმოშობილი არასტაბილური ფინანსური მდგომარეობა (გაურკვეველი ზარალი, ვადაგადაცილებული სესხები და სესხები და გადასახდელები და ა.შ.);
2. საწარმოში არსებული გარკვეული ნაკლოვანებების მტკიცებულება, რომელთა, რეგულარულად გამეორება მიმდინარე პერიოდში, მნიშვნელოვნად იმოქმედებს საწარმოს ფინანსურ მდგომარეობაზე (ვადაგადაცილებული დებიტორული დავალიანების თანხები, ფინანსურ შედეგებზე ჩამოწერილი დავალიანებები, ჯარიმები, გირაოები, უარყოფითი წმინდა ფულადი სახსრები ნაკადი და ა.შ.).

ბალანსის ანალიზი შეიძლება განხორციელდეს რამდენიმე ეტაპად, კერძოდ:

პირველი ეტაპი: ბალანსის დინამიკისა და სტრუქტურის ანალიზი

ანალიზის დროს მიზანშეწონილია დადგინდეს ბალანსის ყველაზე მნიშვნელოვანი მუხლების (ჯგუფების) ზრდის ტემპი და მოხდეს შედეგების შედარება შემოსავლის ზრდის ტემპთან. ანალიზის მნიშვნელოვანი მიმართულებაა **ვერტიკალური ანალიზი**, რომლის დროსაც ფასდება აქტივის ინდივიდუალური ჯგუფების სტრუქტურული დინამიკა და აქტივების და ვალდებულებების ბალანსი.

პირობითად "კარგი" ბალანსი აკმაყოფილებს შემდეგ პირობებს:

ა) საანგარიშო პერიოდის ბოლოს ბალანსის ვალუტა იზრდება პერიოდის დასაწყისთან შედარებით, ხოლო მისი ზრდის ტემპი უფრო მაღალია, ვიდრე ინფლაციის მაჩვენებელი, მაგრამ არა უფრო მაღალი ვიდრე შემოსავლის ზრდის ტემპი;

ბ) მიმდინარე აქტივების ზრდის ტემპი უფრო მაღალია, ვიდრე გრძელვადიანი აქტივებისა და მოკლევადიანი ვალდებულებების ზრდის ტემპი;

გ) დაფინანსების გრძელვადიანი წყაროების (კაპიტალი და გრძელვადიანი ნასესხები კაპიტალი) სიდიდე და ზრდის ტემპი აღემატება შესაბამის მაჩვენებლებს მიმდინარე აქტივებისთვის;

დ) საკუთარი კაპიტალის წილი ბალანსის ვალუტის 50% - ზე ნაკლები არაა;

ენა) დებიტორული და კრედიტორული დავალიანების სიდიდე, წილი და ზრდის ტემპი დაახლოებით იგივეა;

ვ) ბალანსში არ არის ზარალი.

ბალანსის ანალიზის დროს გათვალისწინებულ უნდა იქნეს ცვლილებები ბუღალტრული აღრიცხვის მეთოდოლოგიასა და საგადასახადო კანონმდებლობაში, აგრეთვე, საწარმოს სააღრიცხვო პოლიტიკა.

ცხრილი 1

სს „თელასის“ ბალანსის ვერტიკალური ანალიზი 2017 წლის

საწარმოს საშუალებები	წლის დასაწყისში		წლის ბოლოს		გადახრა	
	ათასი ლარი	ხვედრითი წონა %	ათასი ლარი	ხვედრითი წონა %	ათასი ლარი	ხვედრითი წონა %
გრძელვადიანი აქტივები	205,385	71.06	236,631	74,21	31,246	3,15
მიმდინარე აქტივები	83,656	28.94	82,253	25,79	(1,403)	(3,15)
სულ აქტივები	289,041	100	318,884	100	29,843	
კაპიტალი და რეზერვები	151,259	52,33	153,446	48,12	2,187	(4.210)
გრძელვადიანი ვალდებულებები	22,124	7,66	42,748	13,41	20,624	5.75
მოკლევადიანი ვალდებულებები	115,658	40,01	122,690	38,47	7,032	(1,54)
სულ კაპიტალი და ვალდებულებები	289,041	100	318,884	100	29,843	

როგორც ცხრილიდან ჩანს, 2017 წლის ბოლოს სს „თელასის“ აქტივების საერთო ღირებულებამ შეადგინა 318 884 ათასი ლარი. საანგარიშო წლის განმავლობაში აქტივების სიდიდე გაიზარდა 10,3%-ით. აქტივების სიდიდის ზრდა ძირითადად გამოწვეულია გრძელვადიანი აქტივების ზრდის ხარჯზე. 2017 წ. ბოლოს გრძელვადიანი აქტივების წილი გაიზარდა ძირითადი საშუალებების ზრდის ხარჯზე და შეადგინა 236, 631 ათასი ლარი.

მიმდინარე აქტივები შემცირდა 1 403 ათასი ლარით და შეადგინა 82 253 ათასი ლარი, ფულადი სახსრების და მათი ეკვივალენტების შემცირების შედეგად.

მეორე ეტაპი: საწარმოს ფინანსური მდგრალობის ანალიზი

საწარმოს ფინანსური მდგომარეობის ანალიზის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულებაა მისი ფინანსური დამოუკიდებლობის და ფინანსური მდგრალობის ხარისხის განსაზღვრა.

საწარმო ანგარიშობს ფინანსური მდგრალობის როგორც **აბსოლუტურ**, ასევე **შეფარდებით** მაჩვენებლებს.

აბსოლუტური მაჩვენებლებია: საკუთარი კაპიტალის (წმინდა აქტივები) სიდიდე ; საკუთარი საბრუნავი სახსრების და წმინდა საბრუნავი კაპიტალის სიდიდე.

ფინანსური მდგრალობის ფარდობითი მაჩვენებლებია ფინანსური მდგრალობის კოეფიციენტები (კაპიტალის ფინანსური სტრუქტურა).

ფინანსური მდგრალობის ანალიზის ძირითადი მაჩვენებლებია:

ა) საკუთარი საბრუნავი კაპიტალი:

საკუთარი კაპიტალი - მიმდინარე აქტივები + დებიტორული დავალიანება

ბ) წმინდა სამუშაო კაპიტალი:

საკუთარი კაპიტალი + საწარმოს მიერ გამოყენებული გრძელვადიანი ნასესხები კაპიტალის ოდენობა (მისი გრძელვადიანი ფინანსური ვალდებულებების ჯამი) - მიმდინარე აქტივები

გ) კაპიტალის კონცენტრაციის კოეფიციენტი: (ფინანსური დამოუკიდებლობა)

$K =$ საკუთარი კაპიტალი/ აქტივების ჯამი

დ) **ფინანსური დამოკიდებულების კოეფიციენტი** (ნასესხები კაპიტალის კონცენტრაცია):
ნასესხები კაპიტალი / აქტივები, სადაც, ნასესხები კაპიტალი = მოკლევადიანი ვალდებულებები + გრძელვადიანი ვალდებულებები.

ე) **ნასესხები და საკუთარი სახსრების თანაფარდობა** (ფინანსური ლევერიჯის კოეფიციენტი):

ნასესხები კაპიტალი/საკუთარი კაპიტალი

ვ) **კაპიტალის უსაფრთხოების კოეფიციენტი**: საკუთარი კაპიტალი საანგარიშო პერიოდის ბოლოს/საკუთარი კაპიტალი საანგარიშო პერიოდის დასაწყისში

ზ) **კაპიტალის მანევრირების** (მობილობის) კოეფიციენტი:

საკუთარი საბრუნავი კაპიტალი / საკუთარ კაპიტალთან

თ) საკუთარი კაპიტალის თანაფარდობა (წმინდა კაპიტალი): საკუთარი საბრუნავი კაპიტალი/საბრუნავი აქტივების საერთო თანხა

ცხრილი 2

სს „თელასის“ ფინანსური მდგრადობის კოეფიციენტები

მაჩვენებლები	2017	2016
კაპიტალის კონცენტრაციის კოეფიციენტი	0,48	0,52
ფინანსური დამოკიდებულების კოეფიციენტი	0,52	0,48
ნასესხები და საკუთარი სახსრების თანაფარდობა	1,08	0,91
კაპიტალის უსაფრთხოების კოეფიციენტი:	1.12	
კაპიტალის მანევრირების კოეფიციენტი	-0,27	-0,22

2017 წელს ბალანსის მთლიან აქტივებში საკუთარი კაპიტალის წილი (ფინანსური დამოუკიდებლობის კოეფიციენტი) შემცირდა და შეადგინა 0,48.

საკუთარი კაპიტალის კონცენტრაციის კოეფიციენტი ახასიათებს საკუთარი კაპიტალის ზედრით წონას მთლიან აქტივებში, იგი გვიჩვენებს საკუთარი კაპიტალის ხარჯზე შეძენილი აქტივების სიდიდეს.

საერთაშორისო პრაქტიკით კაპიტალის კონცენტრაციის კოეფიციენტის დასაშვები სიდიდე $\geq 0,5$ ფინანსური დამოკიდებულების კოეფიციენტის რეკომენდირებული სიდიდე $\leq 2,0$, სს „თელასის“ ფინანსური დამოკიდებულების კოეფიციენტი 2017 წელს, 2016 -თან შედარებით გაზრდილია, თუმცა დასაშვებ ნორმაზე ნაკლებია.

მესამე ეტაპი: საწარმოს ბალანსის ლიკვიდობის და გადახდისუნარიანობის ანალიზი

ბალანსის ლიკვიდობა ნიშნავს სამუშაო კაპიტალის ხელმისაწვდომობას იმ ოდენობით, რომელიც პოტენციურად საკმარისია მოკლევადიანი ვალდებულებების დაფარვისთვის. ლიკვიდური ბალანსი ორგანიზაციის გადახდისუნარიანობის საფუძველია. ბალანსის ლიკვიდურობის შეფასება შეიძლება განხორციელდეს სხვადასხვა მეთოდით, მათ შორის ლიკვიდობის კოეფიციენტების განგარიშების საფუძველზე.

თითოეული კოეფიციენტის გაანგარიშება მოიცავს მიმდინარე აქტივების გარკვეულ ჯგუფებს, რომლებიც განსხვავდება ლიკვიდობის ხარისხით (ე.ი. წარმოებისა და კომერციული ციკლის განმავლობაში ფულადი სახსრების გადაქცევის უნარი). გაიანგარიშებენ ლიკვიდობის შემდეგ კოეფიციენტებს:

10. აბსოლუტური ლიკვიდობის კოეფიციენტი:

$K =$ ფულადი სახსრები და ფულადი სახსრების ექვივალენტები/მიმდინარე ვალდებულებები; ≥ 2

3. სწრაფი ლიკვიდობის კოეფიციენტი:

$K =$ ფულადი საშუალებები + მოკლევადიანი ფინანსური დაფანდებები + დებიტორული დავალიანება/მოკლევადიანი ვალდებულებები, ≥ 1

4. მიმდინარე ლიკვიდობის კოეფიციენტი:

$K =$ მიმდინარე აქტივები/მიმდინარე ვალდებულებები, ≥ 2

სს „თელასის“ ლიკვიდობის კოეფიციენტები

კოეფიციენტები	2017	2016
აბსოლუტური ლიკვიდობა	0,14	0,16
სწრაფი ლიკვიდობა	0,56	0,61
მიმდინარე ლიკვიდობა	0,67	0,72

როგორც ცხრილიდან ჩანს, 2017 წელს ლიკვიდობის ყველა კოეფიციენტი 2016 წელთან შედარებით, არის გაუარესებული და მნიშვნელოვნად ნაკლებია დასაშვებ ნორმასთან შედარებით, რაც ნიშნავს იმას, რომ სს „თელასი“ ვერ ფარავს მიმდინარე ვალდებულებებს საკუთარი სახსრებით.

საწარმოს ბალანსის ლიკვიდურობის ანალიზი იწყება აქტივების და ვალდებულებების დაჯგუფებით, აქტივების ლიკვიდურობის, ე.ი ფულად საშუალებად გადაქცევის სისწრაფის და ვალდებულებების დაფარვის სისწრაფის მიხედვით. გამოყოფენ აქტივების და ვალდებულებების ოთხ ჯგუფს:

აქტივების ჯგუფებია:

A1 - მაღალლიკვიდური აქტივები (ფულადი სახსრები და მათი ეკვივალენტები);

A2 - საშუალო გაყიდვების სიჩქარის აქტივები (სხვა მოკლევადიანი ფინანსური ინვესტიციები, მოკლევადიანი დებიტორული დავალიანებები (12 თვემდე);

A3 - ნელა რეალიზებადი აქტივები (აქციები, გრძელვადიანი დებიტორული დავალიანებები (12 თვის შემდეგ), დღე შეძენილ ფასეულობებზე, მიმდინარე აქტივები);

A4 - ძნელად რეალიზებადი აქტივები ვალდებულებების(პასივების) ჯგუფებია:

P 1- კრედიტორული დავალიანებები;

P 2 - სხვა მოკლევადიანი ვალდებულებები;

P 3 - გრძელვადიანი ვალდებულებები;

P 4 - საკუთარი კაპიტალი.

აქტივებისა და ვალდებულებების დაწყვილებული ჯგუფების რეკომენდებული თანაფარდობები, რომლებიც ახასიათებს აბსოლუტურად, ანუ 100% ლიკვიდურ ბალანსს, შემდეგია:

$$A1 \geq P1, A2 \geq P2, A3 \geq P3, A4 \leq P4.$$

ორგანიზაციის ფინანსური მდგომარეობის მთავარი მახასიათებელია მისი გადახდისუნარიანობა, რაც ნიშნავს საწარმოს უნარს დროულად დაფაროს ყველა ვალდებულება (გრძელვადიანი და მოკლევადიანი).

საერთაშორისო პრაქტიკაში მიღებულია გადახდისუნარიანობის ძირითადი ფინანსური კოეფიციენტები:

ა) საერთო გადახდისუნარიანობის კოეფიციენტი:

აქტივების ჯამის და სასესხო კაპიტალის თანაფარდობა;

ბ) ინვესტირების კოეფიციენტი:

საკუთარი კაპიტალის და არასაბრუნავი აქტივების თანაფარდობა;

სს „თელასის“ გადახდისუნარიანობის ძირითადი ფინანსური კოეფიციენტები:

მაჩვენებლები	2017	2016
საერთო გადახდისუნარიანობის კოეფიციენტი	1,9	2,9
ინვესტირების კოეფიციენტი	0,64	0,74

მეოთხე ეტაპი: აქტივების შემადგენლობის ანალიზი

როგორც ბალანსის ანალიზის ნაწილი, აუცილებელია ჩატარდეს მიმდინარე და ძირითადი აქტივების გამოყენების, შემადგენლობის, სტრუქტურის და ეფექტიანობის ანალიზი. მიმდინარე აქტივების ეფექტიანობის შესაფასებლად გამოიყენება მომგებიანობის და ბრუნვის მაჩვენებლები.

ზოგადად, სამუშაო კაპიტალის ბრუნვის შესაფასებლად გამოიყენება შემდეგი მაჩვენებლები:

სამუშაო კაპიტალის ბრუნვის კოეფიციენტი:

1. შემოსავალი რეალიზაციიდან / მიმდინარე აქტივების საშუალო ღირებულება

2. სამუშაო კაპიტალის ბრუნვის პერიოდი:

3. მიმდინარე აქტივების საშუალო ღირებულება/ საანალიზო პერიოდის დღეების რაოდენობა.

ბალანსზე არსებული მიმდინარე აქტივების დინამიკის, შემადგენლობისა და სტრუქტურის ანალიზს უნდა დაემატოს ძირითადი საშუალებების ანალიზი .

მეხუთე ეტაპი: ბიზნესის საქმიანობის ანალიზი (საქმიანი აქტივობის ანალიზი)

ბიზნესის საქმიანობის შეფასება შესაძლებელია შემდეგ სფეროებში:

- რესურსების გამოყენების ეფექტურობის თვალსაზრისით (კაპიტალის პროდუქტიულობის დონე და დინამიკა, შრომის ნაყოფიერება, მომგებიანობა და სხვა ინდიკატორები). ამ ჯგუფში ყველაზე მნიშვნელოვანია აქტივების და კაპიტალის ბრუნვის მაჩვენებლები;
- მოგების ზრდის ტემპის , და საბრუნავი კაპიტალის თანაფარდობით.

ბიზნესის საქმიანობა დადებითად დახასიათდეს შემდეგი თანაფარდობის დაცვით:

წლიური მოგების ზრდის ტემპი გადასახადამდე > რეალიზაციიდან შემოსავლების ზრდის ტემპი> ბალანსის აქტივის ზრდის ტემპი>100%

ამ თანაფარდობის დაცვა ნიშნავს: იზრდება სანარმოს ეკონომიკური პოტენციალი (იზრდება საქმიანობის მასშტაბები); გაყიდვების მოცულობა იზრდება უფრო სწრაფი ტემპით, ვიდრე ბალანსის ჯამი, ე.ი. სანარმოს რესურსები უფრო ეფექტურად გამოიყენება; მოგება იზრდება უფრო სწრაფი ტემპით, რაც მიუთითებს ხარჯების შედარებით შემცირებაზე. ამ თანაფარდობას უწოდებენ „სანარმოს ეკონომიკის ოქროს წესს“.

მეექვსე ეტაპი: სანარმოს ფინანსური მდგომარეობის დიაგნოზი

ფინანსური მდგომარეობის დიაგნოზისადმი ყველაზე გავრცელებული მიდგომებია: გადახდისუნარიანობის შესაძლებლობის შეფასება და გაკოტრების ალბათობის დისკრიმინაციული მათემატიკური მოდელების გამოყენება.

ლიტერატურა

1. ფასს, ფინანსური ანგარიშგების კონცეპტუალური საფუძვლები. თბ.2018
2. ჯიქია მ., ეკონომიკური ანალიზი,თბ. 2018. გვ.340
3. ჯიქია მ., ფინანსური ანალიზი, ლექციების კურსი. თბ. 2011. გვ.283
4. ქილაძი ი., ფინანსური ანალიზი თბ. 2018. გვ.393
5. ხორავა ა., კვატაშიძე ნ., სრესელი ნ., გოგრიჭიანი ზ.,ბუღალტრული აღრიცხვა.თეორია, ფინანსური აღრიცხვა, ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტებით. თბ. 2017.გვ.605
6. Барйленко В.И. АНАЛИЗ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИЮ М.,2016. 234
7. Крылов С. И. ФИНАНСОВЫЙ АНАЛИЗ., 2016. ст.162
8. Зонова А.В. Анализ финансового состояния предприятияhttp://afdanalyse.ru/publ/finansovyj_analiz/analiz_balansa/shest_ehtapov/10-1-0-70

ACTUAL ISSUES OF ACCOUNTING BALANCE ANALYSIS (ON THE EXAMPLE OF JSC „TELASI”)

Maisuradze Marina

*Academic Doctor of Economics,
Associate Professor,
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University*

Vardiashvili Mariam

*Academic Doctor of Economics,
Associate Professor,
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University*

Summary

Thus, the present article deals with the structural and ratios analysis of financial statements (Balance sheets) of JSC Telasi. As a result of the analysis, it is revealed that the company's financial position is unstable, namely, the ratios are below the permissible rate, in 2017 the equity share of assets is below 50%. In our view, in order to improve the situation, it is necessary to reduce the balance of accounts receivable and increase the share of equity.

Key words: *Accounting Balance; Vertical Analysis; Indicators of Financial Sustainability; Solvency*